

Intervju guvernera CBK Fehmi Mehmeti za Glas Amerike

Glas Amerike: Guverneru, Kosovo se suočava sa pandemijom koja je uticala i na privredu zemlje. Koji su glavni problemi koje vidite u privredi zemlje?

Guverner Mehmeti: Sada faktički znamo da ćemo se suočiti sa privrednim poteškoćama i da je privreda nastavila da opada na globalnom nivou a ne samo na Kosovu, sve privredne aktivnosti će se negativno odraziti kako na Kosovu tako i na globalnom nivou, a to je realno podsticalo sve evropske zemlje kako na globalnom, tako i Kosovo da isprave ili da daju privredne prognoze, iako je u ovom periodu teško dati tačne makroekonomske prognoze, s obzirom na činjenicu jer se ne zna koje će biti posledice pandemije, ne zna se koliko će trajati pandemija, međutim postoje neke procene koje smo mi kao Centralna banka obavili i koje bi trebalo uzeti uz rezervu s obzirom na činjenicu jer ćemo izbliza pratiti privredna kretanja uzimajući u obzir i faktore koje sam ranije spomenuo tako da kasnije možemo izaći sa tačnim predviđanjima. Što se tiče privrednog rasta u zemlji, trenutne prognoze ukazuju na to da ćemo imati ekonomski pad od - 2 do - 4 procenta, prognoze Međunarodnog monetarnog fonda su da će Kosovo zabeležiti ekonomski pad od oko - 5 procenata, ali još jednom kažem da bi to trebalo uzeti u rezervi s obzirom na činjenicu jer je danas teško dati tačnu prognozu ekonomskog rasta uzimajući u obzir efekte ili faktore, jer ne znamo koliko će trajati pandemija i koja će biti njena veličina i sve zemlje ispravljaju svoje makroekonomske prognoze, uzimajući u obzir faktore koje sam ranije spomenuo. Sve privredne aktivnosti će biti pogođene ili će imati negativan uticaj, kao što su budžetski prihodi koji će neminovno imati smanjenje budžetskih prihoda za koje smatramo da će biti oko minus 200 miliona, takođe će biti pogođene i doznake jer su bile pogođene zemlje od kojih dolaze doznake kao što je Nemačka, Švajcarska i druge zemlje, mada, prema proceni koju do sada obavili u aprilu je bilo negde oko 53 miliona doznaka koje su primljene samo preko bankarskih finansijskih institucija koje se bave plaćanjem, to znači da govorim o u aprilu 2020. godine, dok je u aprilu 2019. godine uključujući ukupan iznos svih prihoda koje smo imali od doznaka bilo 68 miliona istih, dok za april 2020. godine, govorim o prihodima ili doznakama koje su obavljene preko nebankarskih finansijskih institucija čija je aktivnost pitanje plaćanja. Međutim, očekujemo da će ipak doći do pada doznaka, a doznake su veoma važan izvor finansiranja za privredu Kosova, s obzirom na činjenicu da negde oko 12 procenata učestvuje u bruto domaćem proizvodu ili kosovskom BDP-u, takođe će biti pogođene mere koje je Vlada Kosova već preduzela i koje su slične onima koje su preduzele sve vlade drugih zemalja, izolacija ili potpuno zatvaranje u cilju zaustavljanja širenja virusa koje je značajno uticalo na to da se mnoga preduzeća zatvore, da se prekidaju mnoge privredne aktivnosti a to je istovremeno takođe uticalo i na otpuštanje mnogih ljudi sa posla, bilo delimično ili potpuno. Smatramo da je hitni paket koji je odobrila Vlada Kosova bila dobra injekcija za privredu Kosova tokom ovog perioda, u cilju održavanja likvidnosti i održavanja aktivnosti preduzeća koja su pogođena pandemijom, ali moramo imati na umu da to je hitni paket i da nije dovoljan za rešavanje svih potreba i izazova privrede Kosova, pa je zato neopodno izraditi plan oporavka, jasan plan koji će uvesti kapitalna sredstva u privredu da bi se očuvala likvidnost poslovanja i podrška poslovnim investicionim projektima. Ova komisija u vezi sa planom oporavka je već započela sa radom još juče i očekujemo da ćemo vrlo brzo izaći sa konkretnim planom ekonomskog oporavka a naša očekivanja su da će vrednost ovog fonda za oporavak biti veoma velika i da će odgovarati potrebama privrede Kosova. Međutim, ovde moramo imati na umu da će to uticati ili biti uglavnom posvećeno investicionim projektima kako bi se privreda vratila na nivo na koji je ranije bila. Negativni uticaji ili uticaji već se primećuju tokom ovog drugog tromesečja, dok će treće tromesečje prema procenama Centralne banke imati negativne uticaje, a u četvrtom tromesečju ove godine očekujemo da ćemo imati oporavak, dok

naredne godine očekujemo da ćemo imati mnogo bolji ili potpuniji oporavak i procenu Međunarodnog monetarnog fonda koja su slična našim očekivanjima o tome da ćemo sledeće godine imati privredni rast od oko 7.5 posto.

Glas Amerike: Spomenuli ste plan oporavka, koji iznos je po vašem mišljenju potreban da pomogne privredi?

Guverner Mehmeti: Prema istraživanju koja je sprovedena u preduzećima, oko 40 odsto preduzeća je potpuno zatvoreno, a njihova aktivnost je takoreći gotovo opala, treba izvršiti istinsku analizu da bi se videlo koliko je pandemija uticala na ova preduzeća i druga preduzeća koja su uglavnom pogođena da bi se došlo do tačne cifre, ali ono što je važno jeste da naš savet kao Centralna banka koji sam predstavio radnoj grupi za izradu plana privrednog oporavka, bi bio da sve odlazi u Fond za garantovanje kredita kako bi vlada indirektno podržala privredu putem Fonda za garantovanje kredita i da poveća budžet ovog fonda i to ima brojne prednosti, u prvom redu biće prilika da preduzeća imaju mnogo više koristi od ovog fonda i kao drugo, verujem i nadam se da je zaista neophodno da se u okviru ovog fonda stvori vrsta prozora COVID koji će biti namenjen preduzećima koja su pogođena sa COVID-19 i takođe će biti prilika za pozajmljivanje i podršku preduzećima čiji je cilj proizvodnja, odnosno otvaranje novih radnih mesta i manje kreditovanih sektora za koje smatramo proizvodnju i poljoprivredu kao dva sektora o kojima još jednom želim da kažem da ih smatramo promotorima privrednog razvoja i stvaranja novih radnih mesta, dok usmeravanje sredstava kroz vladu i kroz druge fondove kroz ovaj garantni kreditni fond će takođe pružiti mogućnost otplate ili se može dati kredit sa rokom otplate od dve godine po veoma niskoj kamatnoj stopi, takođe će biti omogućena subvencija kamatne stope, to su naši predlozi koji treba da budu podneti i verujem da će biti razumevanja i podrške od strane ove radne grupe kada bude izrađen ovaj plan privrednog oporavka.

Glas Amerike: Jedna stvar koju je Centralna banka Kosova preduzela bila je odlaganje plaćanja kredita od strane građana i preduzeća. Koliko ljudi i poslovanja je apliciralo za ovo do sada i koliko će trajati to odlaganje?

Guverner Mehmeti: Mi smo bili vrlo proaktivni još od 16. marta kada smo donosili odluke zajedno i sa udruženjem banaka da se prvenstveno izvrši odlaganje do 30. aprila a kasnije na zahtev banaka je doneta odluka da se odloži za tri meseca do 30. juna, uključujući i ovaj period koji sam spomenuo ranije, i ono što je sada dobro reći za javnost je da će se redovna kamata obračunavati, ali neće biti isplaćena odmah, već će se raspodeliti na najmanje narednih 6 meseci, dok je do sada podneseno negde oko 45.000 zahteva za odlaganje rata kredita, 12 hiljada su pravna lica i odobreno je 98 posto njih dok su ostatak fizička lica i negde oko 86 posto ovih zahteva je odobreno. To što nije odobreno ili je u procesu su zahtevi koji su podneti od strane lica koja su zaposlena u javnom sektoru, uključujući i Centralnu banku, koji s pravom nemaju razloga da traže odlaganje plaćanja rate kredita uzimajući u obzir činjenicu da u materijalnom aspektu nisu pogođeni navedenom krizom i primaju svoje plate na vreme i isto kao što su ih i ranije primali.

Glas Amerike: Vi nadgledate bankarski sistem i osiguranje, koliko je pandemija uticala na ova dva sektora i da li očekujete da će imati problema sa likvidnošću?

Guverner Mehmeti: Mi smo napravili prekid kada je počela pandemija na Kosovu, što je datum 16. mart i napravili smo prekid od tada i svaki dan pratimo izveštaj o likvidnosti o kojem svakodnevno izveštavamo MMF, izveštaj o likvidnosti 15. marta bio je 35 procenata, a prema podacima koje imam

danas, izveštaj likvidnosti beleži 35.7 procenata, dakle imamo porast od 0.7 procenta izveštaja o likvidnosti koji pokazuje da je likvidnost danas bolja nego što je bila kada se pojavila pandemija, dakle ovo pokazuje da imamo jedan likvidni sektor, takođe i izveštaj kapitalne adekvatnosti beleži 16 procenata što je iznad potrebnog regulatornog minimuma, dakle jednom rečju možemo reći da imamo jedan stabilan, likvidan i dobro kapitalizovan finansijski sistem. Ovom krizom najviše je pogođen sektor osiguranja u kojem imamo pad bruto zaračunate premije, ako uzmemo samo period od marta ove godine, do 15. marta je realizovano negde oko 2 miliona evra kao zaračunata bruto premija ili kao prihod za kompanije osiguranja, dok je samo od 16. marta do 31. marta 920 hiljada. Ako uporedimo sa martom 2019. godine, otprilike je trebalo biti negde oko 5 miliona evra prihoda za osiguravajuće kompanije. S druge strane, kompanije su obavezne da izvrše plaćanje šteta, negde oko 10 miliona evra izvršena je isplata šteta iako nisu prikupili prihode ili su prikupili oko 50 posto od planiranog, to što je dobro reći je da pozivamo sve vlasnike vozila koji imaju mogućnost da putem online plaćanja osiguraju svoja vozila i dobra im je data prilika da dok su zatvoreni centri za registraciju mogu se kretati samo polisom osiguranja.

Glas Amerike: Kosovo će se morati zadužiti iz inostranstva kako bi se suočilo sa ovom privrednom krizom. Kolika je mogućnost zaduženja Kosova?

Guverner Mehmeti: Procena je svih međunarodnih stručnjaka iz oblasti privrede i finansija od MMF-a i Svetske banke da će se ovom krizom suočiti zemlje koje imaju nizak javni dug. Kosovo je jedna od tih zemalja sa vrlo niskim javnim dugom. Javni dug u odnosu na BDP iznosi 17.4 procenata, dakle imamo vrlo nizak javni dug u poređenju sa zemljama u regionu i šire, a mogućnost povećanja javnog duga je neophodna i treba se uraditi, ali ono što moramo imati na umu je da se zna dobro za šta se uzima javni dug, dakle da bude namenjen aktivnostima koje imaju dodatnu vrednost za privredu, tako da nikad nije veliki javni dug dok god ima dodatnu vrednost u privredi, veliki je ako nema dodatnu vrednost u privredi i ako se koristi za nešto što nema dodatnu vrednost u privredi. Mi imamo nizak privredni dug i imamo priliku i postoje potrebe da povećamo ovaj dug još jednom, ali moramo znati za šta se koristi, dakle treba se koristiti kako bi bio namenjen aktivnostima koje imaju dodatnu vrednost za privredu.